

BOSHLANG'ICH SINFLAR O'QUVCHILARINI AXLOQIY TARBIYALASHDA, XALQ OG'ZAKI IJODIDAN FOYDALANISH

Nafisa Saydullayevna Karimova

Toshkent Kimyo xalqaro universiteti magistranti

ANNOTATSIYA

Ushbu maqolada boshlang'ich sinf o'quvchilarini tarbiyalash, o'quvchilarni axloqiy jihatdan tarbiyalashda xalq og'zaki ijodidan foydalanish to'g'risida ma'lumotlar keltirilgan.

Kalit so'zlar:xalq og'zaki ijodiyoti, tarbiya, maqol, qo'shiq, ertak, doston, fazilat.

Yoshlarga ta'lim-tarbiya berish har doim ham eng dolzarb muammo sanalib kelingan. Jamiyatning taraqqiyoti insonlarning ongiga, aql-zakovati, axloq-odobiga ko'p jihatdan bog'liq bo'ladi. Yaxshi tarbiya ko'rgan kishi eng avvalo el-yurtning, xalqning manfaatini o'ylaydi. Chunki har bir shaxsning baxt-saodati alohida, o'z holicha amalga oshmaydi. Atrofdagilar baxtli va farovon turmush kechirganlarida huzur-halovat hammaga tatiydi. Bu qoida qadim zamonlardan mavjud bo'lib, unga turli davrlarda turlicha amal qilib kelingan. Yoshlarning ta'lim-tarbiya olishlariga mas'ul bo'lgan barcha o'rinlarda xalq pedagogikasi xazinasidan foydalanish hayotiy ehtiyoj darajasiga ko'tarildi.

Yoshlarning ma'naviy- axloqiy tarbiyasi quyi sinflarda xalq og'zaki ijodi namunalaridan samarali foydalanilganda bu darajaga erishish engil amalga oshadi. O'rta umumiy ta'limning birinchi bosqichi bo'lgan boshlang'ich sinflarda o'quvchilarning bilim egallashga bo'lgan qiziqishlari, havasi asosida aqliy qobiliyatlari shakllantiriladi. Aqliy kamolotga uyg'un tarzda o'quvchilarning ma'naviy dunyosi boyitiladi. Axloqiy fazilatlar takomillashtiriladi. O'quvchilarda mehnatsevarlik, yuksak did, fahm-farosot, nafis his-tuyg'ular rivojlanib boradi. Boshlang'ich sinflardayoq iqtisodiy va ekologik tushuncha, ko'nikma va malakalar tarkib topib boshlaydi. Ta'lim-tarbiya muassasalarida o'quvchi-yoshlarning har tomonlama kamol topishiga e'tibor qaratiladi.

Xalq og'zaki ijodi xalq pedagogikasining asosiy vositasidir. Xalq pedagogikasi - bu yosh avlodni tarbiyalash bo'yicha kattalar faoliyatining o'quv predmeti va turi, g'oyalar va g'oyalar, qarashlar va qarashlar va e'tiqodlar, shuningdek, xalq ta'limini rivojlantirish bo'yicha ko'nikma va uslublarning umumiyliigi va o'zaro bog'liqligi. va yosh avlodni

tarbiyalash xalq amaliy san'atida o'z ifodasini topdi. Bu millatning yosh avlodga nisbatan mentaliteti va oila va jamiyatdagi tarbiyaviy an'analar, avlodlar aloqasi va davomiyligidir.

Xalq og'zaki ijodining tarbiyaviy imkoniyatlari cheksizdir. Bugun jamiyatimiz xalq tajribasidan foydalangan holda, unutilgan antik an'analarni tiklamoqda, tarbiya nazariyasi va amaliyotining yangi modellarini yaratmoqda.

Xalq og'zaki ijodiga, madaniyatning qadimiy qatlamlariga, bir butun sifatida an'anaga e'tibor inson tarbiyasi va kamolotining bitmas-tuganmas manbai sifatida keyingi yillarda ijtimoiy-pedagogik muhitda ayniqsa faol bo'ldi. Bu xalq og'zaki ijodi janrlarining funksional xususiyatlari, xalq og'zaki ijodining chuqur ma'naviyati va hikmati, milliy madaniyatning avloddan-avlodga o'tish jarayonining uzluksizligi bilan bog'liq.

Yangi asr boshlarida milliy madaniyat, etnik jarayonlar, an'anaviy badiiy ijod, xalq og'zaki ijodiga qiziqish kuchaydi. Olimlar har bir xalqning tarixiy va milliy o'z-o'zini anglashidagi alohida o'sishni qayd etib, buni ijtimoiy-psixologik va siyosiy sabablar bilan izohlaydilar.

Milliy madaniyatni, uning ildizlarini asrab-avaylash va rivojlantirish tarix va madaniyat yodgorliklariga, an'anaviy xalq amaliy san'atiga ehtiyotkorona munosabatda bo'lishni talab qiladigan eng muhim vazifadir. Xalq og'zaki ijodi, xalq urf-odatlarini, marosim va bayramlari, an'anaviy amaliy san'at va tasviriy san'atni qayta tiklash bugungi kunning dolzarb muammosidir. Folklor, uning janrlari, vositalari, usullari xalq hayotining butun manzarasini to'liq to'ldiradi, xalq hayoti, uning axloqi, ma'naviyati haqida yorqin tasavvur beradi. Xalq og'zaki ijodi xalqning ruhini, qadr-qimmatini, xususiyatlarini ochib beradi. Ilm-fan nuqtai nazaridan xalq og'zaki ijodi alohida o'rganishga, puxta baho berishga loyiq hodisadir. Har qanday folklor kichik janrlarda, jumladan, topishmoqlar, maqollar va matallardan kelib chiqadi.

Maqol deganda hayotning eng xilma-xil hodisalarini ifodalovchi va to'liq gap shakliga ega bo'lgan, tuzatuvchi xarakterga ega bo'lgan maqsadli majoziy so'z tushuniladi. Maqollar ishchilarning ko'plab ma'naviy ehtiyojlarini qondirdi: kognitiv va intellektual (tarbiyaviy), ishlab chiqarish, estetik, axloqiy va boshqalar. Maqollar qadimiylik emas, o'tmish ham emas, xalqning jonli ovozi xalq o'z xotirasida faqat bugun kerak bo'lgan va ertaga kerak bo'ladigan narsanigina saqlaydi. Maqolda o'tmish haqida gapirilsa, u bugun va kelajak nuqtai nazaridan baholanadi – aforizmda aks etgan o'tmish xalq ideallari, umid va intilishlariga qay darajada mos kelishiga qarab qoralanadi yoki tasdiqlanadi.

Maqolni hamma xalq yaratadi, shuning uchun u xalqning umumiy fikrini ifodalaydi. Unda xalqning hayotga bergan bahosi, xalq tafakkuri mushohadalari bor. Individual aql tomonidan yaratilgan muvaffaqiyatli aforizm, agar u ko'pchilikning fikrini bildirmasa, xalq maqoliga aylanmaydi.

Xalq maqollari yodlash uchun qulay shaklga ega bo'lib, ularning etnopedagogik vosita sifatidagi ahamiyatini oshiradi. Maqollar mustahkam esda qoladi. Ularning yod olishiga so'zlar, turli xil undoshlar, qofiyalar, ritmlar, ba'zan juda mohirona o'ynash yordam beradi. Maqollarning pirovard maqsadi hamisha ta'lim-tarbiya bo'lib kelgan, ular qadimdan pedagogik vosita vazifasini o'tagan. Bir tomondan, ular pedagogik g'oyani o'z ichiga oladi, boshqa tomondan, ular tarbiyaviy ta'sirga ega, tarbiyaviy funktsiyalarni bajaradilar. Maqol va matallar qiyosiy yoki allegorik gap bo'lib, xalqning kundalik donoligini o'z ichiga oladi. Ana shu ikki niholdan tashbeh (topishmoqlarda) va obrazli qiyoslar (matallarda) xalq she'riyati o'sib boradi.

Qo'shiqlar xalq she'riyatining topishmoq va maqollarga qaraganda ancha murakkab shaklidir. Qo'shiqlardan ko'zlangan asosiy maqsad go'zallikka muhabbat uyg'otish, estetik qarash va didni rivojlantirishdan iborat. Qo'shiq xalq hayotining barcha jabhalari, jumladan, yosh avlod tarbiyasi yuksak poetiklashtirilganligi bilan ajralib turadi. Qo'shiqning tarbiyaviy ahamiyati shundaki, go'zal kuylashni o'rgatgan bo'lsa, u o'z navbatida go'zallik va ezgulikka o'rgatgan. Bolalar va yoshlarni mehnat tarbiyasida qo'shiqning ahamiyati beqiyos. Yuqorida aytib o'tilganidek, qo'shiqlar mehnat jarayoniga jo'r bo'ldi va rag'batlantirdi, ular ishchilarning mehnat sa'y-harakatlarini muvofiqlashtirish va birlashtirishga hissa qo'shdi.

Xulosa o'rnida shuni aytish kerakki, xalq og'zaki ijodi bolalar va yoshlarning ertak, doston, afsonalar olamida ijodiy rivojlanishiga hissa qo'shadi. Ta'limning zamonaviy modelini qurishda xalq og'zaki ijodida tizimlashtirilgan ma'naviyat an'analarining ko'p asrlik tarixi topilmalaridan foydalanish zarur.

REFERENCES

1. Baturina G.I., Kuzina T.F. Maktabgacha yoshdagi bolalarni tarbiyalashda xalq pedagogikasi. M., 1995.-S. 7-8.
2. Belarus xalq og'zaki ijodi. Xrestamatyya. Berilgan sana 2-das. Sklali K.P. Kabashnika, A.S. Lis, A.S. Fyadosik, I.K. Tsishchanka Minsk, "Oliy maktab", 1977 yil.
3. Berejnova, L.N. Etnopedagogika: darslik. L.N. Berejnova, I.L. Nabok, V.I. Shcheglov. - M.: nashriyot uyi. "Akademiya" markazi, 2007. - 240 b.



4. Ajdodlar o`giti. Toshkent, 1991 y, 154-b.
5. Bobolardan-bolalarga (to`plovchi Barakaev R), Toshkent, «Yulduzcha» nashriyoti, 1989 y. 125-b.
6. Baratov Sh. Kichik yoshdagi o`quvchilar faoliyatini baholash. «O`qituvchi» nashriyoti, Toshkent, 1992 y, 45 b.
7. Baratov N., Aliqulov X. O`rta Osiyo mutafakkirlari axloq haqida. «O`zbekiston» nashriyoti, Toshkent, 1974 y, 48-b.
8. Bahodirov O. Yangicha an`ana va urf-odatlar hayotga. «O`zbekiston» nashriyoti, Toshkent, 1985 y, 42-b.
9. «Bir qalpoq oltin». «Cho`lpon» nashriyoti, Toshkent, 1995 y.
10. Bizning arxivimizdagi xalq o`lzaqi ijodi janrlari: «Alla-qo`shiq, ertaklar, rivoyatlar, maqollar, topishmoqlar, tez aytishlar».
11. Bozorova M. «Kichik maktab yoshidagi o`quvchilarni do`stlik va o`rtoqlik xislarini tarbiyalashda xalq an`analaridan foydalanish». Kand.diss. Toshkent, 1994 y.
12. Beruniy A.R. «Ruhiyat va ta`lim tarbiya haqida». «O`qituvchi» nashriyoti, Toshkent, 1992 yil.
13. «BoIchaga-do`mboqchaga». «Cho`lpon» nashriyoti, Toshkent, 1992 y, 210-b.

